

ROLUL INSTRUCTIV-EDUCATIV AL MUZEULUI - UN IMPERATIV AL SOCIETĂȚII CONTEMPORANE. CALITATEA PUBLICĂ A MUZEULUI.

Felicia Iacob*

Nowadays realities show that museum's main goal must be the educational one. The museum of the future tends more and more to become a pedagogical space, serving the public at large. On the other hand, the necessity of changing the conception about museum's mission is a must.

The idea of public quality of the museum corresponds to the actual needs of changing. The public virtue of the museum promotes a general positive atmosphere, favourable to the entertainment. By using the play element, the cultural activities could become more attractive and profitable avoiding the loss of of institution itself. Therefore, the uncomfortable classical boring atmosphere of the exhibition should be replaced by different kind of shows which offer to the public the immediate long-expected satisfactions.

Dintotdeauna cultura a fost percepută ca o realitate subsumată societății și omului însuși, ea fiind constituită ca un sistem omogen de bunuri subordonate valorii, ca un sistem de instituții și activități menite să conducă la crearea, difuzarea și promovarea valorilor.

Prin instituțiile sale, cultura îndeplinește, alături de sistemul de învățământ, o inegalabilă forță educativă de inițiere a omului în cunoașterea creațiilor ce stau la baza progresului umanității, în cunoașterea de sine, în formarea identității individuale și naționale.

În sensul cel mai larg, instituțiile culturale și în mod special muzeele își pot însuși chiar statutul de instituții pedagogice cu reale valențe educaționale.

Privit din perspectiva rolului său educativ, muzeul este instituția culturală a cărei traiectorie de evoluție socială pare a fi una dintre cele mai spectaculoase. Literatura de specialitate dezvăluie limpede faptul că muzeul nu mai poate rămâne multă vreme o instituție academică ce oferă publicului vizionarea agreabilă a unor valori (Florescu 1999: 13) căci el nu poate supraviețui decât orientându-se preponderant spre funcțiile socio- umane. Deplasarea accentului de pe funcția academică, exclusiv culturală, către activitățile socio-culturale este rezultanta unor procese complexe ce impun diversificarea fără precedent a vieții sociale ale cărei reverberații se resimt în toate compartimentele culturii.

Așa cum arată dr. Maria Cobianu-Băcanu în lucrarea Cultură și evaluare, "muzeul viitorului tinde să devină tot mai mult un spațiu pedagogic în slujba publicului, un mediu de comunicare interumană a informației, o instituție care ajută la formarea opiniei"(Cobianu-Băcanu 1998: 40). Conferințele internaționale de

* Complexul Național Muzeal „Curtea Domnească”. Târgoviște strada Justiției, nr. 7.

specialitate trasează perspectiva evolutivă a muzeului prin prisma instituției orientate exclusiv către vizitator Spațiul muzeal va constitui un cadru propice pentru exersarea hobby-urilor și pentru orientarea publicului vizitator către acele aspecte culturale pe care viața le reclamă.

Misiunea și finalitatea muzeului rezultă din însăși definiția lui ca instituție științifică cu obiectivul de colectare și conservare a bunurilor culturale în vederea valorificării lor prin expunere în scopul instruirii publicului.

În cadrul instituțiilor culturale, muzeul este, prin urmare, o instituție cultural-științifică, aspect ce decurge din funcția sa academică de colectare și conservare a bunurilor culturale după criterii științifice. În ordine logică, muzeul se constituie întâi ca o instituție de cercetare a trecutului sub formă materială și culturală ca, apoi, odată realizată această funcție de constituire și expunere a patrimoniului, pe primul plan să se situeze conservarea și mai cu seamă activitatea educațională, instructivă și de agrement.

Menirea educațională, formativă a muzeului îl include preponderant în sistemul instituțiilor culturale în permanent contact cu publicul ce își propune modelarea lui după o scală de valori, pe când cea științifică îl include în rândul instituțiilor academice cu profilul de cercetare, fără de care, dealtfel, nici un muzeu nu ar exista.

Totuși scopul final al muzeului este cel cultural-educational pentru că urmărește să difuzeze informații și atitudini teoretice, să formeze opinii și convingeri, conștiința istorică și estetică publicului vizitator, să contribuie la modelarea identității culturale a indivizilor și a grupurilor, să le dea conștiința unității de neam. Prin funcția informativă și formativă, el se aseamănă cu celelalte instituții din sistemul culturii, dar modul specific, mijloacele, instrumentele prin care se realizează această funcție îl diferențiază fundamental de ele.

Este știut faptul că muzeul, ca unitate distinctivă, beneficiază de un set de finalități specifice reprezentate prin: funcția de cercetare în vederea constituirii și dezvoltării patrimoniului, funcția de conservare și restaurare, dar nu în ultimă instanță funcția educațională sau de valorificare a patrimoniului, în scop cultural-educativ.

Îndeplinirea unei funcții precum aceea de cercetare pentru colectarea, constituirea și dezvoltarea patrimoniului cultural, de pildă, este într-adevăr necesară căci în afara ei muzeul nu poate exista. Ea este hotărâtoare și pentru modul în care obiectivul cultural-educativ se va realiza, întrucât o investigație științifică a naturii și a istoriei nu se poate face decât de către specialiști, după criterii științifice, criterii ce vor prezida, de asemenea constituirea sistematică a colecțiilor și expunerea lor corespunzătoare marelui public. Investigația științifică nu se limitează la observații și la interpretarea lor, ci ea trebuie să fie întotdeauna însoțită de probe materiale, mărturii fizice, singurele care conving despre adevărul istoric, artistic sau etnografic pe care muzeul vrea să le demonstreze.

Este evident, că realizarea funcțiilor sale este indispensabilă muzeului și că îndeplinirea lor devine un imperativ al existenței instituției în cauză. În acest context, interdependența dintre funcțiile muzeului se conturează în mod iminent. Demersurile de cercetare ori conservare corespunzătoare funcțiilor instituției muzeale devin insignifiante dacă rezultatele acestora nu sunt evidențiate în raport cu publicul. Dacă valorile colectate și conservate în muzeu nu sunt expuse - arată Radu Florescu - ele se transformă "într-o arhivă fără rol social recunoscut, servind numai o minoritate restrânsă a cercetătorilor" (Florescu 1999: 15). Or, menirea muzeului este valorificarea educațională și informațională a patrimoniului, transformarea acestuia în izvor de cunoaștere de noi probleme și teme care stimulează dezvoltarea cercetării.

În măsura în care publicul societății de tranziție este invadat de produse aflate în afara culturii, funcția cultural-educativă sau pedagogică tinde să ocupe locul primordial în activitatea muzeală. Pe fondul competiției acerbe dintre valoare și non-valoare, datoria de onoare a muzeului este aceea de a se înscrie în promovarea valorii, a adevărului, a binelui și a frumosului, spre a pătrunde în sufletul și mintea tuturor generațiilor.

Același imperativ este formulat și în Pedagogia muzeală între deziderate și împliniri de către Victor Simion și Doina Pungă care susțin că "specialiștii din întreaga lume sunt astăzi de acord că există realul pericol ca imaginea contrafăcută a culturii, promovată și dirijată în scop publicitar și cultural, să altereze grav standingul cultural al societății", că membrii societății noastre sunt supuși, în virtutea aceluiași curent molipsitor, "unui amenințator și grav bombardament distructiv de subcultură, kitsch și mediocritate" (Simion și Pungă 1990: 9). Aceste grave stări de lucruri fac și mai de necontestat rolul major, esențial chiar, al muzeului pentru cultivarea realelor valori culturale la toate nivelele de dezvoltare ale comunităților umane.

În competiția crescândă pentru "câștigarea" vizitatorilor atrași din ce în ce mai mult de manifestări sau activități relevante prin satisfacții imediate, instituția muzeistică ar trebui să depășească funcțiile sale clasice. Muzeul este un organism viu, puternic ancorat în realitate, cu capacitatea de a-și însuși tendințele de evoluție și de a le asimila și manifesta într-un mod creator. Înnoirea, modernizare concepției despre menirea, țelul și obiectivele muzeului devine o condiție esențială în asigurarea pe o piață ce devine tot mai concurențială.

Ideea de calitate publică a muzeului, idee de sorginte europeană, răspunde nevoii de creștere a rolului de schimbare a muzeului, de formare și dezvoltare culturală a generațiilor contemporane, precum și de obținere a unei eficiențe economice care să-i asigure dezvoltarea.

Educația pentru muzeu, pentru apropierea lui de oameni și a oamenilor de el prin transformarea sa într-o nevoie culturală este rezultanta unui proces ce presupune știință și artă, prin acțiunea dirijată în mod voluntar către public. După Kenneth Hudson, cele mai bune muzee sunt cele care se gândesc la vizitatorii lor și

apoi la salariați, sau pun pe primul loc plătorii de taxe ori pe cei ce intră gratis și apoi pe consumatori. Cu alte cuvinte, clientul este întotdeauna pe locul întâi pentru că spre el se orientează întreaga activitate a muzeului, de satisfacerea așteptărilor și aspirațiilor lui depinde însăși supraviețuirea instituției. “Un muzeu întrunește calități publice atunci când cel care iese din el se simte mai bine decât a intrat, când oferă o mai mare satisfacție vizitatorului, crescându-i bunăstarea psihică și morală” (Hudson 1998: 96). Calitatea publică presupune, în fapt, un set de calități ce fac adesea din muzeu o instituție agreată, dorită și vizitată cu regularitate.

Virtutea publică a unui muzeu implică crearea unei atmosfere generale pozitive, atractive pentru vizitatorii care simt că sunt așteptați, întâmpinați agreabil, cu bunăvoință și, mai ales, cu disponibilitate spre comunicare. Calitatea publică se referă, în ultimă instanță, la dezvăluirea acelor factori ce produc un coeficient ridicat de satisfacție intelectuală vizitatorilor, determinându-i să revină periodic la muzeu.

Nobila misiune a muzeului de a instrui și educa, de a “lumina” și de a comunica, de a oferi cultură, memorie tangibilă și trăire în comun, de a modela personalități umane complexe, pregătite pentru întâlnirea cu viitorul, constituie una dintre cele mai eficiente investiții, cu consecințe pe termen îndelungat, lesne de observat în comportamentele și atitudinile membrilor societății.

Educația pro-muzeu se realizează nu numai prin formarea deprinderii de a veni la muzeu ca lăcaș de cultură, pentru cei pasionați, dar și printr-o intensă, sistematică și perseverentă muncă de atragere a non-vizitatorilor.

O strategie de perspectivă ce are ca finalitate calitatea publică a muzeului va trebui să aibă în vedere optimizarea expozițiilor, colectarea de date despre vizitatori, cunoașterea ratei generale de satisfacție.

Pe de altă parte, este știut faptul că primii vizitatori sunt cucerii nu numai de interesantele piese expuse în muzeu, dar și de modul în care acestea sunt evidențiate. Publicul preferă locurile cu posibilități variate de informare și petrecere a timpului, iar clasică atmosferă austeră și glacială a muzeului, nu-i poate oferi decât o stranie senzație de discomfort.

Analizând nevoia organică a omului pentru destindere prin activități libere, ca una dintre trebuințele fundamentale ale individului, Johan Huizinga propunea introducerea elementelor de joc în desfășurarea activităților din instituțiile culturale și mai cu seamă din muzeu. “Jocul este o componentă a culturii în zorii civilizației omenești, civilizația însăși apărând ca un joc. Integrând jocul în cultură și interpretându-l ca un fenomen cultural, devine mai limpede faptul că, atât în joc, cât și în cultură există ceva care transcede nevoii imediate, dă sens acțiunii umane și aduce un surplus de trăire, de bucurie și plăcere” (Huizinga 1950: 173).

Din această perspectivă, Maria Cobianu - Băcanu considera că “nu numai acțiunile culturale pot fi abordate în spiritual *Homo Ludens* (al jocului), ci toate activitățile umane, în acest fel orizontul valențelor de expresie umană inducând înțelegeri mai profunde esenței culturale și ludice a omului” (Cobianu-Băcanu 1998: 91).

În cazul muzeului, rolul jocului și al activităților de divertisment are, fără îndoială un impact puternic asupra publicului. În expoziție, în afara ghidajelor se pot organiza și o serie de manifestări publice culminând cu elemente de joc precum: spectacole de sunet și lumină, spectacole de cameră (muzică de cameră, recitări), piese de teatru sau scenete etc.

Spectacolele de sunet și lumină oferă creatorului de cultură, și implicit vizitorului, oportunitatea de a pune în valoare, într-un mod inedit, patrimoniul expus, fapt ce aduce cu sine creșterea notorietății în fața publicului. Evenimentele de acest tip necesită însă condiții materiale deosebite, personal de specialitate pregătit în coordonarea și organizarea unor astfel de manifestări. Cu toate acestea, în cazul reușitei, efectul scontat este deosebit atât din punct de vedere instructiv - educativ cât și estetic. Într-un ambient favorabil divertismentului, comunicarea dintre cele două componente ale demersului cultural – emițător și receptor (muzeu-public) – este cu mult ușurată, iar rolul instructiv al muzeului este, cu siguranță îndeplinit.

Indiferent de forma pe care o activitatea culturală din muzeu o poate lua, esențial este ca aceasta să corespundă ritmului firesc al schimbării, să răspundă cerințelor cultural – educative propuse și nivelului de așteptare solicitat de public.

Adresându-se preponderent subiectivității umane, muzeul a fost și va rămâne o instituție culturală cu finalitate complexă în care multiplele obiective de ordin științific, cultural – uman, de divertisment se vor împlini cu imperativele economice, indispensabile iminentei supraviețuirii.

Bibliografie:

- Cobianu-Băcanu, Maria, 1998, *Cultură și evaluare*, Centrul de Perfecționare al Personalului din Cultură, București.
- Florescu, Radu, 1999, *Bazele muzeologiei*, Universitatea Creștină "Dimitrie Cantemir", București.
- Hudson, Kenneth, 1998, *The public quality of the museum*, Butterworth Heineman, Boston.
- Huizinga, Johan, 1950, *Homo Ludens, A study of Play Element in Culture*, Beacon Press, Boston, Simion, Victor, Pungă, Doina, 1990, *Pedagogia muzeală între deziderate și împliniri*, Centrul de Perfecționare a personalului din Cultură, București.